

УДК 330.341.1

ІННОВАЦІЙНІ АСПЕКТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА

Крамчанинова М.Д., Кандаурова Ю.С.

INNOVATIVE APPROACHES FOR ENSURING THE COMPETITIVENESS OF INDUSTRIAL ENTERPRISE

Kramchaninova M.D., Kandaurova Y.S.

Стаття присвячена вивченню ролі інновацій для забезпечення конкурентоспроможності промислового підприємства. В рамках дослідження запропонована методика оцінки конкурентоспроможності за допомогою модифікованої системи збалансованих показників. Також у статті наданий перелік показників, які характеризують інноваційний аспект збалансованої системи показників.

Ключові слова: конкурентоспроможність, конкурентні переваги, інновації, інноваційна діяльність, збалансована система показників.

Вступ. На сучасному етапі економічного розвитку проблема підвищення конкурентоспроможності є актуальною для підприємств усіх галузей світового господарства. Сьогодні конкурентне середовище ставить великі вимоги підприємствам, які прагнуть утримати свої позиції на ринку. Швидкі зміни характеристик зовнішніх ринків, а також зростання технологій змушують підприємства постійно створювати нові продукти, удосконалювати наявну продукцію і способи її виробництва, поліпшувати власний імідж. Інновації є драйвером розвитку промисловості, які визначають її конкурентоспроможність. Взаємозв'язок між конкурентоспроможністю та інноваціями дослідила у своїй роботі Грозна В.В.. Вона відзначає, що взаємозв'язок між конкурентоспроможністю та інноваційною діяльністю виходить з визначень цих понять. Під конкурентоспроможністю може розумітися «здатність країни або підприємства виробляти товари або послуги, які можуть конкурувати на світовому ринку». У свою чергу під інновацією може розумітися «впровадження нової або істотно поліпшеною ідеї, товару, послуги, процесу або практики, яка призначена для отримання поліпшеного результату» [4]. У зв'язку з цим, можна стверджувати, що інновації стали основою розвитку та одним з ключових факторів забезпечення

конкурентоспроможності підприємств та економіки країни в цілому.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Істотний внесок у дослідження проблем конкурентоспроможності зробили наукові праці зарубіжних і вітчизняних вчених: І. Ансоффа, М. Портера, Ф. Котлера, Є. Голубкова, А. Глухова та ін. Проблема забезпечення конкурентоспроможності підприємств на інноваційній основі займалися Й. Шумпетер, К. Оппенлендер, П. Друкер, О. Гудзинський, Г. Єрмаков, О. Олійник та ін.

У нестабільному ринковому середовищі реалізація конкурентних переваг вимагає впровадження такої системи, за допомогою якої можна найбільш повно оцінити конкурентоспроможність підприємства. Досвід зарубіжних підприємств свідчить, що це завдання можна вирішити шляхом використання збалансованої системи показників (ЗСП).

В умовах розвитку економіки зростає необхідність розгляду можливостей забезпечення конкурентоспроможності з позиції інноваційного аспекту.

Мета статті. Метою статті є дослідження впливу інноваційної діяльності на показники конкурентоспроможності промислових підприємств.

Виклад основного матеріалу дослідження. У сучасних реаліях стан вітчизняної економіки перебуває в тісній залежності від кон'юнктури світових ринків. В економічній науці конкурентоспроможність визначається як певне положення підприємства на зовнішньому і внутрішньому ринках, та відображається через ряд показників, що характеризують даний стан і динаміку.

Багато вітчизняних промислових підприємств виявляються виключеними з системи глобальних міжнародних конкурентних відносин, оскільки не

відповідають сучасним умовам. Інноваційна активність вкрай слабка, ознак суттєвого підвищення рівня технологічності реального сектору не спостерігається, тому слід говорити про те, що більшість галузей і підприємств знаходяться в стані кризи.

У зв'язку з цим в даних умовах необхідно переглядати політику подальшого розвитку. В даний час в першу чергу слід використовувати досягнення науково-технічного прогресу, які спрямовані на поліпшення використання основного та оборотного капіталу, живої праці та підвищення ефективності виробництва.

В рамках пріоритетного напрямку розвитку економіки необхідно максимально стимулювати появу нової продукції високої якості, сприяти ефективному її використанню.

Для успішного конкурентоспроможного розвитку необхідні стратегічні плани, орієнтовані, перш за все, на інновації. Тільки вони здатні забезпечити ефективність і динамічність процесу відтворення, а також його конкурентоспроможність. Підприємства, які діють на ринку, де інноваційні технології швидко розвиваються, повинні передбачати і прогнозувати майбутні вподобання і потреби споживачів.

Забезпечення конкурентоспроможності на інноваційній платформі має бути орієнтоване на цілеспрямований пошук і реалізацію ринкових можливостей інноваційного розвитку, які відкриваються перед підприємством, що забезпечує їх тривале виживання і розвиток в нестабільному ринковому середовищі відповідно до обраної місії [2, с. 9].

Таким чином, інновації є рушійним фактором в глобальній конкуренції. Створюючи нові види продукції, технології виробництва, підвищуючи якість продукції, виробник може підвищувати свій рівень конкурентоспроможності і впливати на ринкову позицію.

Для забезпечення конкурентоспроможності підприємство повинне постійно формувати і нарощувати свої конкурентні переваги, що обумовлює необхідність їх послідовного формування і оцінки.

Існують різні методи оцінки показників конкурентоспроможності підприємства: описові, соціологічні, матричні, експертні, вартісні методи, кореляційно-регресійний аналіз та інші. Але одним з найбільш ефективних на сьогоднішній день є метод збалансованої системи показників (ЗСП) - оцінка конкурентоспроможності на підставі дослідження в єдиній системі координат чотирьох основних груп показників розвитку підприємства (фінанси, маркетинг, внутрішні бізнес-процеси, навчання і зростання).

Даний метод дозволяє здійснювати контроль за основними параметрами ефективності діяльності підприємства, оперативно знаходити недоліки в

роботі, як окремих підрозділів, так і підприємства в цілому, оцінити конкурентоспроможність і на основі отриманих оцінок виявити основні напрямки її підвищення.

Базовий набір складових збалансованої системи показників складається з:

1) складової «фінанси», яка передбачає визначення бачення підприємства для власних співробітників, акціонерів і потенційних інвесторів;

2) складової «маркетинг», яка передбачає визначення реального і планованого бачення для споживачів;

3) складової «внутрішні бізнес-процеси» - передбачає вирішення питань щодо поліпшення бізнес-процесів;

4) складової «навчання і зростання» - передбачає визначення можливостей розвитку підприємства, підвищення ефективності і зростання власної вартості за рахунок більш повного використання інтелектуального капіталу.

Показники складових збалансованої системи показників і методика їх розрахунку представлені в таблиці.

Проте, традиційний набір складових ЗСП вимагає доопрацювання, оскільки існуюча модель не враховує повною мірою вплив інновацій на діяльність підприємства.

З огляду на те, що в сучасних умовах інновації та інноваційна діяльність набувають все більшого критичного значення, для забезпечення конкурентоспроможності, необхідно змінити структуру збалансованої системи показників, виділивши інноваційні процеси в окрему складову. Основою підвищення конкурентоспроможності є оцінка чинників, які на неї впливають. Тому доцільно зробити інноваційну складову ЗСП рівнозначною іншим складовим збалансованої системи показників.

Урахування інноваційної складової при реалізації стратегії розвитку промислового підприємства дозволить підвищити ефективність діяльності та забезпечити конкурентні переваги на ринку.

Отже, вдосконалена система збалансованих показників буде служити інформаційною базою для розробки діючих механізмів підвищення конкурентоспроможності. Схематично доповнена система показників зображена на рис.

Для ефективного управління інноваційними процесами, що впливають на рівень конкурентоспроможності промислового підприємства, необхідно використовувати універсальний перелік показників інноваційної діяльності. Він дозволить оцінити її та виявити можливі напрямки підвищення.

Таблиця

Показники складових ЗСП і методика їх розрахунку

Найменування показника	Методика розрахунку
Фінансова складова	
Грошовий потік	Дані беруться з фінансових документів підприємства
Реалізована продукція та послуги	Дані беруться з фінансових документів підприємства
Оборотність активів	Розраховується як відношення чистої виручки від продажів до середньої величини сукупних активів підприємства
Оборотність дебіторської заборгованості	Розраховується як відношення суми дебіторської заборгованості до виручки від реалізації
Зростання обсягу продажів	Розраховується як відношення суми продажів у звітному періоді до суми продажів в базовому
Клієнтська складова	
Частка ринку	Розраховується як відношення обсягу продажів продукції підприємства до обсягу продажів продукції на ринку всіма підприємствами
Кількість нових клієнтів	Розраховується як відношення кількості нових клієнтів до загальної кількості клієнтів підприємства
Кількість постійних клієнтів	Розраховується як відношення кількості постійних клієнтів до загальної кількості клієнтів підприємства
Потенціал ринку	Визначається експертним шляхом на основі досліджень тенденцій розвитку внутрішнього і світового ринків продукції
Складова внутрішні бізнес-процеси	
Частка своєчасних поставок	Розраховується як відношення кількості поставок, вироблених точно в термін до загальної кількості поставок підприємства клієнтам
Оборотність готової продукції	Розраховується як відношення виручки від реалізації до готової продукції
Собівартість одиниці виробу	Розраховується як сума всіх витрат на виробництво одиниці виробу
Складова навчання та розвиток персоналу	
Рівень кваліфікації фахівців	Визначається шляхом тестування фахівців через певні проміжки часу
Витрати на навчання персоналу	Розраховується як відношення витрат на навчання персоналу до загальних адміністративних витрат
Індекс задоволеності персоналу	Розраховується як відношення кількості персоналу задоволеного моральною та матеріальною стороною роботи до загальної кількості персоналу
Оперативність внутрішньої інформації	Розраховується як відношення матеріальних витрат на отримання інформації до тимчасових витратах на отримання інформації

Рис. Модифікована збалансована система показників конкурентоспроможності

В інноваційній складовій ЗСП необхідно використовувати такі показники:

1) питома вага інноваційної продукції до загального обсягу продукції - для розрахунку показника можна використовувати співвідношення кількості нової продукції до загальної кількості видів продукції, що випускається на підприємстві, або частку доходу від реалізації інноваційної продукції до загального доходу. Термін, протягом якого продукція вважається інноваційною становить

три роки. Але він залежить від життєвого циклу товару та може бути визначений підприємством самостійно;

2) частка прибутку від реалізації інноваційної продукції до загального обсягу прибутку від продажу. Цей показник оцінює вплив інновацій на фінансовий результат. Розраховується як відношення прибутку від реалізації інноваційної продукції до прибутку від загального обсягу продажу;

3) вплив на фінансовий результат процесних інновацій, тобто впровадження нової техніки та технологій. Відображається у зниженні собівартості продукції, а також у збільшенні прибутку за рахунок збільшення обсягу продажу;

4) частка витрат від обороту, яка направлена на фінансування інноваційної діяльності. Розраховується як відношення витрат на інновації до виручки від реалізації;

5) середній час освоєння нової продукції. Час освоєння – це цикл, який складається з трьох етапів: здійснення НДДКР, підготовка виробництва, освоєння виробництва. Цей показник дозволяє визначити, яка кількість продуктів повинна знаходитися на стадії освоєння в кожний момент часу;

6) коефіцієнт оновлення виробничого обладнання – оцінюється з урахуванням активної

частини виробничих фондів. Визначається як відношення вартості протягом періоду активної частини основних виробничих фондів до вартості активної частини основних виробничих фондів на кінець періоду [1, с. 77].

Доповнена система збалансованих показників являє собою систему оцінки конкурентоспроможності промислового підприємства з урахуванням впливу на неї інноваційних процесів. Завдяки цій системі будуть визначені цільові значення даних показників, до яких повинно прагнути підприємство при здійсненні господарської діяльності.

Оцінка конкурентоспроможності підприємства шляхом використання вдосконаленої збалансованої системи показників має такі переваги:

- використання не тільки фінансових показників;
- формування оптимальних або нормативних значень показників діяльності як всього підприємства так і його приватних підрозділів;
- зачіпає всі основні сфери діяльності підприємства;
- можливість автоматизації і прискорення оборотності всіх інформаційних потоків діяльності підприємства за рахунок їх оптимізації;
- тісний зв'язок з мотивацією і плануванням діяльності;
- комплексна оцінка конкурентоспроможності з урахуванням інноваційного аспекту діяльності підприємства.

Дана система має такі функції:

- трансформація стратегії підприємства в п'ять взаємопов'язаних перспектив і робить можливою конкретизацію стратегічних цілей;
- подання систематичної методики трансформації бачення і стратегії підприємства в плани дій окремих співробітників;
- інтегрована концепція стратегічно-сфокусованого управління підприємством [3].

Висновки. На основі досліджень визначено, що інноваційні процеси є ключовим фактором при формуванні конкурентних переваг промислових підприємств. Підтвердженням життєздатності компаній є її готовність оперативно адаптуватися до середовища, що динамічно розвивається. Своєчасна і точна оцінка конкурентоспроможності підприємства сприяє вибору пріоритетних напрямків розвитку і стабільної діяльності підприємства.

Установлено, що для комплексної оцінки конкурентоспроможності є доцільним застосування збалансованої системи показників.

В процесі дослідження вдосконалено структуру збалансованої системи показників конкурентоспроможності з метою забезпечення цілісної оцінки, шляхом виділення інноваційних процесів в окрему складову. Виділення інноваційних аспектів в окрему складову ЗСП сприяє виявленню факторів, які стримують

інноваційної розвитку та негативно впливають на діяльність компанії.

Модифікована ЗСП конкурентоспроможності дозволить більш детально оцінити перспективні напрямки та резерви підвищення конкурентних переваг промислових підприємств та розробити систему заходів для їх поліпшення.

Література

1. Будаева Н.С. Инновационная составляющая сбалансированной системы показателей // Новости Иркутской государственной экономической академии (Байкальский государственный университет экономики и права). - 2008. - № 2 (58). - С. 76-78.
2. Бурлаков В.В. Оценка конкурентоспособности инноваций – исходный элемент для осуществления инновационной стратегии/ В.В. Бурлаков// Известия МГТУ «МАМИ».- 2013.-№4(18).- С.147-152.
3. Гершун А.М. Разработка сбалансированной системы показателей. Практическое руководство с примерами./ Под ред. А.М. Гершуна, Ю.С. Нефедовой. – Москва: ЗАО «Олимп-Бизнес», 2007. – С. 231.
4. Грозна В.В. Підвищення конкурентоспроможності економіки України як передумова співробітництва з ЄС/ В.В. Грозна // Актуальні проблеми економіки.- 2006.- №11(29).- С. 130-134.
5. Гудзь О.Є. Роль інновацій щодо забезпечення конкурентоспроможності та ефективності підприємства/ О.Є. Гудзь// Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства імені Петра Василенка.- 2015.- №161. - С. 3-11.
6. Каплан Р. Сбалансированная система показателей. От стратегии к действию / Р. Каплан, Д. Нортон; [Пер. с англ.]. - М.: Олимп-Бизнес, 2003. - 214 с.
7. Касаева Т.В. Сбалансированная система показателей и ее инновационная составляющая / Т.В. Касаева, А.Н. Андриянова // Вестник Витебского государственного технологического университета. - 2014. - № 27. - С. 175-184.

References

1. Budaeva N.S. Innovatsionnaya sostavlyayuschaya sbalansirovannoy sistemyi pokazateley // Novosti Irkutskoy gosudarstvennoy ekonomicheskoy akademii (Baykalskiy gosudarstvennyi yuniversitet ekonomiki i prava). - 2008. - № 2 (58). - S. 76-78.
2. Burlakov V.V. Otsenka konkurentosposobnosti innovatsiy – ishodnyiy element dlya osuschestvleniya innovatsionnoy strategii/ V.V. Burlakov//Izvestiya MGTU «MAМИ».- 2013.-№4(18).- S.147-152.
3. Gershun A.M. Razrabotka sbalansirovannoy sistemyi pokazateley. Prakticheskoe rukovodstvo s primerami. / Podred. A.M. Gershuna, Yu.S. Nefedovoy. – Moskva: ZAO «Olimp-Biznes», 2007. – S. 231.
4. Hrozna V.V. Pidvyshchennia konkurentospromozhnosti ekonomiky Ukrainy yak peredumova spivrobitnytstva z YeS/ V.V. Hrozna // Aktualni problemy ekonomiky.- 2006.- №11(29).- S. 130-134.
5. Hudz O.Ie. Rol innovatsii shchodo zabezpechennia konkurentospromozhnosti ta efektyvnosti pidpriemstva/ O.Ie.Hudz// Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho tekhnichnoho universytetu silskoho hospodarstva imeni Petra Vasylenka.- 2015.- №161. - S. 3-11.

6. Kaplan R. Sbalansirovannaya Sistema pokazateley. Otstrategii k deystviyu / R. Kaplan, D. Norton; [Per. s angl.]. - M.: Olimp-Biznes, 2003. - 214 s.
7. Kasaeva T.V. Sbalansirovannaya Sistema pokazateley i ee innovatsionnaya sostavlyayuschaya / T.V. Kasaeva, A.N. Andriyanova // Vestnik Vitebskogo gosudarstvennogo tehnologicheskogo universiteta. - 2014. - № 27. - S. 175-184.

Крамчанинова М.Д., Кандаурова Ю.С.
Иновационные аспекты обеспечения конкурентоспособности промышленного предприятия.

Статья посвящена изучению роли инноваций для обеспечения конкурентоспособности промышленного предприятия. В рамках исследования предложена методика оценки конкурентоспособности с помощью модифицированной системы сбалансированных показателей. Также в статье предоставлен перечень показателей, которые характеризуют инновационный аспект сбалансированной системы показателей.

Ключевые слова: конкурентоспособность, конкурентные преимущества, инновации, инновационная деятельность, сбалансированная система показателей.

Kramchaninova M.D., Kandaurova Y.S. Innovative approaches for ensuring the competitiveness of industrial enterprise.

The aim of the article is analysis of the role of innovations to ensure the competitiveness of industrial enterprise. A methodology for assessing the competitiveness using a modified system is proposed. Also, the article provides a list of indicators that characterize the innovative aspect of the BSC.

Keywords: competitiveness, competitive advantages, innovations, innovative activity, balanced system of indicators.

Крамчанинова Майя Джемаловна – доцент кафедри економіки і підприємництва СНУ ім. В. Даля, e-mail: mdnarmania@gmail.com

Кандаурова Юлія Сергіївна – студентка 2-го року навчання магістратури спеціальності «Економіка» СНУ ім. В. Даля, e-mail: kandaurova798@gmail.com.

Рецензент: д.е.н., проф. **Чернявська Є.І.**

Стаття подана 2.09.2018